

CIORAN

Pe culmile disperării

HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

A fi liric / 5
Cât de departe sunt toate! / 8
A nu mai putea trăi / 10
Pasiunea absurdului / 11
Eu și lumea / 16
Sentimentul sfârșelii și al agoniei / 17
Grotesc și disperare / 19
Presentimentul nebuniei / 21
Asupra morții / 23
Melancolia / 33
Total n-are nici o importanță / 40
Extaz / 41
Lumea în care nu se rezolvă nimic / 43
Contradicții și inconsecvențe / 45
Asupra tristeții / 46
Insatisfacția totală / 49
Baia de foc / 51
Dezintegrarea din viață / 52
Despre realitatea corpului / 54
Nu știu / 55
Singurătatea individuală și singurătatea cosmică / 55
Apocalips / 57
Monopolul suferinței / 58
Lirismul absolut / 63

Esența grației /	66
Eternitate și morală /	70
Moment și eternitate /	72
Istorie și eternitate /	75
A nu mai fi om /	77
Magie și fatalitate /	78
Entuziasmul ca formă a iubirii /	83
Lumină și întuneric /	89
Renunțarea /	90
Frumusețea flăcărilor /	101
Întoarcerea în haos /	104
Ironie și autoironie /	105
Despre mizerie /	106
Fuga de pe cruce /	108
Cultul infinitului /	111
Banalitate și transfigurare /	114
Principiul satanic în suferință /	126

A FI LIRIC

De ce nu putem rămâne închiși în noi înșine? De ce umblăm după expresie și după formă, încercând să ne golim de conținuturi și să sistematizăm un proces haotic și rebel? N-ar fi mai fecundă o abandonare în fluiditatea noastră interioară, fără gândul unei obiectivări, sorbind doar cu o voluptate intimă toate fierberile și agitațiile lăuntrice? În acest caz am trăi cu o intensitate infinit bogată întreagă acea creștere interioară pe care experiențele spirituale o dilată până la plenitudine. Trăiri multiple și diferențiate se contopesc și se dezvoltă într-o efervescentă din cele mai fecunde. O senzație de actualitate, de prezență complexă a conținuturilor sufletești se naște ca un rezultat al acestei creșteri, asemănătoare unei înălțări de valuri sau unui paroxism muzical. A fi plin de tine însuți, nu în sens de orgoliu, ci de bogăție, a fi chinuit de o infinitate internă și de o tensiune extremă înseamnă a trăi cu atâta intensitate, încât simți cum mori din cauza vieții. Este atât de rar acest sentiment și atât de ciudat, încât ar trebui să-l trăim cu strigăte. Simt cum ar trebui să mor din cauza vieții și mă întreb dacă are vreun sens căutarea unei explicații. Când tot ce ai tu ca trecut sufletesc palpită în tine într-un moment de nemărginită încordare, când o prezență totală actualizează experiențe închise și când un ritm își pierde echilibrul și uniformitatea, atunci din culmile vieții ești prins

în moarte fără a avea acea groază în fața ei care însoțește obsesia chinuitoare a morții. Este un sentiment analog cu acela pe care-l au amanții când, în culmea fericirii, le apare trecător, dar intens, imaginea morții, sau cu momentele de nesiguranță când într-o iubire născândă apare presentimentul unui sfârșit sau al unei părăsiri.

Sunt prea puțini aceia care pot suporta astfel de experiențe până la sfârșit. Există totdeauna o primejdie serioasă în menținerea unor conținuturi care se cer obiectivate, în închiderea unei energii cu tendință de explozie, deoarece poți atinge un moment când nu mai poți stăpâni o energie debordantă. Și atunci prăbușirea rezultă dintr-un preaplin. Sunt trăiri și obsesii cu care nu se poate viețui. Nu este atunci o salvare în a le mărturisi? Experiența teribilă și obsesia îngrozitoare a morții, atunci când sunt păstrate în conștiință, devin ruinătoare. Vorbind despre moarte, ai salvat ceva din tine, dar în același timp a murit ceva din propria ființă, deoarece conținuturile obiectivate își pierd actualitatea din conștiință. Din acest motiv, lirismul reprezintă o pornire de risipire a subiectivității; căci el indică o efervescență a vieții în individ care nu poate fi stăpânită, ci pretinde neconținut expresie. A fi liric înseamnă a nu putea rămâne închis în tine însuși. Această necesitate de exteriorizare este cu atât mai intensă cu cât lirismul este mai interior, mai profund și mai concentrat. Pentru ce e liric omul în suferință și în iubire? Pentru că aceste stări, deși diferite ca natură și orientare, răsar din fondul cel mai adânc și mai intim al ființei noastre, din centrul substanțial al subiectivității, care este un fel de zonă de proiecție și radieră. Devii liric atunci când viața din tine palpită într-un ritm esențial și când trăirea este atât de puternică, încât sintetizează în ea întreg sensul personalității noastre. Ceea

ce este unic și specific în noi se realizează într-o formă atât de expresivă, încât individualul se ridică în planul universalului. Experiențele subiective cele mai adânci sunt și cele mai universale, fiindcă în ele se ajunge până la fondul original al vieții. Adevărata interiorizare duce la o universalitate inaccesibilă acelor care rămân într-o zonă periferică. Interpretarea vulgară a universalității vede în aceasta mai mult o formă de complexitate în întindere decât o cuprindere calitativă, bogată. De aceea, ea vede lirismul ca un fenomen periferic și inferior, produs al unei inconsistențe spirituale, în loc să observe că resursele lirice ale subiectivității indică o prospețime și o adâncime lăuntrică dintre cele mai remarcabile.

Sunt oameni care devin lirici numai în momentele capitale ale vieții lor; unii numai în agonie, când se actualizează întregul lor trecut și-i năpădește ca un torent. Cei mai mulți însă devin în urma unor experiențe esențiale, când agitația fondului intim al ființei lor atinge paroxismul. Astfel, oameni înclinați înspre obiectivitate și impersonalitate, străini de ei înșiși și străini de realități profunde, odată prizonieri ai iubirii, încearcă un sentiment care actualizează toate resursele personale. Faptul că aproape toți oamenii fac poezie atunci când iubesc dovedește că mijloacele gândirii conceptuale sunt prea sărace pentru a exprima o infinitate internă și că lirismul interior își găsește un mod adecvat de obiectivare numai cu un material fluid și irațional. Nu se petrece un caz analog cu experiența suferinței? N-ai bănuit niciodată ce ascunzi în tine și ce ascunde lumea, trăiai periferic și mulțumit, când cea mai serioasă experiență după experiența morții (ca pre-sentiment al muririi), experiența suferinței, pune stăpânire pe tine și te transportă într-o regiune de existență infinit complicată, în care subiectivitatea ta te frământă

ca într-un vârtej. A fi liric din suferință însemnează a realiza acea ardere și purificare interioară în care rănilor încetează de a mai fi numai manifestări exterioare, fără complicații adânci, ci participă la sâmburele ființei noastre. Lirismul suferinței este un cântec al sângelui, al cărnii și al nervilor. Suferința adevărată izvorăște din boală. Din acest motiv, aproape toate bolile au virtuți lirice. Numai aceia care vegetează într-o insensibilitate scandaloasă rămân impersonali în cazul bolii, care întotdeauna realizează o adâncire personală.

Nu devii liric decât în urma unei afectări organice și totale. Lirismul accidental își are sursa în determinante exterioare care, dispărând, implicit dispăre și corespondentul interior. Nu există lirism autentic fără un grăunte de nebunie interioară. Este caracteristic faptul că începutul psihozelor se caracterizează printr-o fază lirică, în care toate barierele și limitele obișnuite dispar pentru a face loc unei beții interioare dintre cele mai fecunde. Astfel se explică productivitatea poetică din fazele prime ale psihozelor. Nebunia ar putea fi un paroxism al lirismului. De aceea ne mulțumim a scrie elogiul lirismului pentru a nu scrie elogiul nebuniei. Starea lirică este o stare dincolo de forme și sisteme. O fluiditate, o curgere interioară contopește într-un singur elan, ca într-o convergență ideală, toate elementele vieții lăuntrice și creează un ritm intens și plin. Față de rafinamentul unei culturi anchilozate în forme și cadre, care maschează totul, lirismul este o expresie barbară. Aici stă de fapt valoarea lui, de a fi barbar, adică de a fi numai sânge, sinceritate și flăcări.

CÂT DE DEPARTE SUNT TOATE!

Nu știu absolut deloc pentru ce trebuie să facem ceva în lumea aceasta, pentru ce trebuie să avem pri-

eteni și aspirații, speranțe și visuri. N-ar fi de-o mie de ori mai preferabilă o retragere într-un colț îndepărtat de lume, unde nimic din ceea ce alcătuiește zgomotul și complicațiile acestei lumi să nu mai aibă nici un ecou? Am renunța atunci la cultură și la ambiții, am pierde totul și n-am câștiga nimic. Dar ce să câștigi în lumea aceasta? Sunt unii pentru care orice câștig n-are nici o importanță, care sunt iremediabil nefericiți și singuri. Suntem toți atât de închiși unul altuia! Și dacă am fi atât de deschiși încât să primim totul de la celălalt sau să-i citim în suflet până în adâncuri, cu cât i-am lumina destinul? Suntem atât de singuri în viață, încât te întrebi dacă singurătatea agoniei nu este un simbol al existenței umane. Este un semn de mare deficiență în voința de a trăi și a muri în societate. Mai pot exista mângâieri în momentele din urmă? De o mie de ori este mai preferabil să mori undeva singur și părăsit, când nevăzându-te nimeni poți să te stingi fără teatru și poză. Mi-e scârbă de oamenii care în agonie se stăpânesc și își impun atitudini pentru a face impresie. Lacrimile nu sunt arzătoare decât în singurătate. Toți aceia care se vor înconjurați în agonie de prieteni o fac dintr-o frică și dintr-o imposibilitate de a suporta momentele finale. Ei vor să-și uite, în momentul capital, de moarte. De ce nu au un eroism infinit, de ce nu încuie ușa ca să suporte senzațiile acelea nebune cu o luciditate și o teamă dincolo de orice limită?

Suntem atât de separați de toate! Și tot ceea ce este nu e inaccesibil? Moartea cea mai adâncă și mai organică este moartea din singurătate, când însăși lumina este un principiu de moarte. În astfel de momente ești separat de viață, de iubire, de zâmbete, de prieteni și chiar de moarte. Și te întrebi, paradoxal, dacă mai există altceva decât neantul lumii și al tău.